

Vlaams
Parlement

ingediend op **1455** (2017-2018) – Nr. 1
22 januari 2018 (2017-2018)

Verslag van de hoorzitting en gedachtewisseling

namens de Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening,
Energie en Dierenwelzijn
uitgebracht door Bart Nevens en Johan Danen

over de zwerfvuilproblematiek

Samenstelling van de Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening, Energie en Dierenwelzijn:

Voorzitter: Tinne Rombouts.

Vaste leden:

Piet De Bruyn, Andries Gryffroy, Bart Nevens, Axel Ronse, Ludo Van Campenhout, Wilfried Vandaele;
Robrecht Bothuyne, Lode Ceyssens, Tinne Rombouts, Valerie Taeldeman;
Gweny De Vroe, Lydia Peeters;
Rob Beenders, Bruno Tobback;
Johan Danen.

Plaatsvervangers:

Jelle Engelbosch, Sofie Joosen, Jos Lantmeeters, Jan Peumans, Grete Remen, Sabine Vermeulen;
Sonja Claes, Jos De Meyer, Bart Dochy, Orry Van de Wauwer;
Mathias De Clercq, Willem-Frederik Schiltz;
Bert Moyaers, Els Robeyns;
Elisabeth Meuleman.

Toegevoegde leden:

Stefaan Sintobin;
Hermes Sanctorum-Vandevoorde.

INHOUD

1. Presentaties van de sprekers	4
1.1. OVAM – Mooimakers	4
1.2. Bond Beter Leefmilieu.....	6
1.3. Interafval.....	8
1.4. Fost Plus.....	10
1.5. Fedpack.....	11
1.6. Comeos	12
1.7. UNIZO	14
2. Vragen en opmerkingen van de leden	15
2.1. Tussenkost van Steve Vandenberghe.....	15
2.2. Tussenkost van Elisabeth Meuleman	17
2.3. Tussenkost van Valerie Taeldeman	17
2.4. Tussenkost van Gwenny De Vroe.....	18
2.5. Tussenkost van Bart Nevens	18
2.6. Tussenkost van Bart Dochy	19
2.7. Tussenkost van Rob Beenders.....	19
2.8. Tussenkost van Tinne Rombouts	20
3. Antwoorden van de sprekers	20
3.1. Ovam – Mooimakers.....	20
3.2. Bond Beter Leefmilieu.....	21
3.3. Interafval.....	22
3.4. Fost Plus.....	22
3.5. Fedpack.....	23
3.6. Comeos	23
3.7. UNIZO	25
4. Tussenkost van de minister	26
Gebruikte afkortingen	28
Bijlagen: de elektronische bijlagen zijn opgenomen op de dossierpagina van dit document op www.vlaamsparlement.be	

De Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening, Energie en Dierenwelzijn hield op 12 december 2017 een hoorzitting over de zwerfvuilproblematiek en een aansluitende gedachtewisseling hierover met minister Joke Schauvliege.

Tussen minister Joke Schauvliege en het bedrijfsleven werd op 18 januari 2016 een overeenkomst gesloten voor een integrale aanpak van het zwerfvuilprobleem in Vlaanderen. Op 2 maart 2016 hield de Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening, Energie en Dierenwelzijn een gedachtewisseling met minister Joke Schauvliege over het statiegeld en de aanpak van het zwerfvuil (*Parl.St.* VI.Parl. 2015-16, nr. 700/1). In aansluiting hierop werd op 12 april 2016 met de OVAM en de minister van gedachten gewisseld over het 'Operationeel plan zwerfvuil en sluikstorten 2016-2018' dat voortvloeide uit die overeenkomst met de sector, en het ontwerp van 'Uitvoeringsplan voor huishoudelijk afval en gelijkaardig bedrijfsafval' (*Parl.St.* VI.Parl. 2015-16, nr. 757/1).

Ingevolge de vermelde overeenkomst werd afgesproken om in het najaar van 2018 een eerste evaluatie te houden. In functie daarvan zou de minister bekijken welke producentenverantwoordelijkheid zich opdringt, bijvoorbeeld door de invoering van het statiegeld.

Intussen bleef de problematiek met talrijke vragen om uitleg op de agenda terugkomen. Zo was er bijvoorbeeld over het operationeel plan en de campagne 'Mooimakers' de actuele vraag over de financiering van dit samenwerkingsverband tegen zwerfvuil en sluikstorten (*Actuele vragen* VI.Parl. 2017-18, nr. 13).

Ook de met zwerfvuil verbonden problematiek van de (gratis) plastic zakjes, waarvoor binnen de andere gewesten reeds een verbod werd uitgevaardigd, kreeg behoorlijk wat aandacht.

In dit kader wenste de Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening, Energie en Dierenwelzijn dan ook inzake de zwerfvuilproblematiek en het gebruik van plastic zakjes, en dit in afwachting van de vermelde evaluatie in 2018, een tussentijdse stand van zaken te houden aan de hand van een hoorzitting met betrokkenen.

De volgende sprekers kwamen hierbij aan bod: Els Gommeren en Nils Schnitzler namens de OVAM – Mooimakers, Olivier Beys namens de Bond Beter Leefmilieu, Jan Buysse en Piet Coopman namens Interafval, Steven Boussemaere en Johan Goossens namens Fost Plus, Jan Goesaert namens Fedpack, Anton Delbarre namens Comeos en Piet Vanden Abeele en Luc Ardies namens UNIZO.

De bij de toelichting gebruikte presentaties zijn terug te vinden op de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be.

1. Presentaties van de sprekers

1.1. OVAM – Mooimakers

Els Gommeren bespreekt de aanpak van Mooimakers van zwerfvuil en sluikstorten in Vlaanderen. Op 18 januari 2016 werd er een overeenkomst tussen Fost Plus (PRO voor huishoudelijk verpakkingsafval), de Federatie Voedingsindustrie (FEVIA), de federatie van de retailsector (Comeos) en de Vlaamse minister van Leefmilieu, Natuur en Omgeving, Joke Schauvliege, ondertekend. Het budget werd verhoogd van 2,1 miljoen euro naar 9,6 miljoen euro per jaar.

Het operationeel management van Mooimakers bestaat uit een beslissingsorgaan met drie publieke partners: de OVAM, de Vereniging van Vlaamse Steden en

Gemeenten voor de lokale overheden en de Vlaamse Overheid en drie private partners, met name Fost Plus, Comeos en FEVIA. De besluitvorming gebeurt bij consensus. Het operationeel management is gestart op 23 maart 2016. Het volledige team Vlaanderen Mooi, tien personen die zich inzetten in de strijd tegen zwerfvuil en sluikestorten, was operationeel op 1 november 2016.

Mooimakers gaat voor een integrale aanpak gebaseerd op vijf pijlers: infrastructuur, communicatie, handhaving, participatie en omgeving. Tien tot twintig percent van de Vlamingen zijn hardnekkige vervuilers, zestig tot tachtig percent zijn occasionele vervuilers, tien tot twintig percent hardnekkige mooimakers. Het is de bedoeling van allen hardnekkige mooimakers te maken. De hardnekkige vervuiler door strenge handhaving en sociale controle; de occasionele vervuiler door informatie, inzicht, het vergemakkelijken van het juiste gedrag, sociale normzetting, beloning en sociale controle; de hardnekkige mooimaker door bedanking, erkenning en ondersteuning. De spreker wijst er vervolgens op dat openbare netheid meer is dan zwerfvuil alleen: sluikestorten, ladingverlies enzovoort.

In het operationeel plan zijn de prioriteiten 2016-2018: preventie, met een focus op productie en distributie van verpakkingen; monitoring die een constante evaluatie van het zwerfvuilbeleid mogelijk maakt; de professionalisering van het zwerfvuilbeleid met lokale overheden en Vlaamse partners als het Agentschap Wegen en Verkeer, De Lijn en de Vlaamse Milieumaatschappij; gerichte doelplaatsenaanpak; activering en ondersteuning van bedrijven; versterking van de publieke acties zodat de bevolking kan participeren; een sterk en efficiënt team Vlaanderen Mooi; een ruim geïnterpreteerde handhaving; een sterke communicatiestrategie. De strijd tegen zwerfvuil en sluikestorten is immers een gedeelde verantwoordelijkheid van de burger, van de centrale en lokale overheden, van de industrie en van andere partners.

De spreker vervolgt met de acties, de plannen en de resultaten. Onder het eerste deel van de monitoring valt een enquête over peukentegels, tien onderzoeksprojecten over camera's, de evolutie van de netheidsindex die een indicatie geeft van 'hoe net' Vlaanderen is en een studie om de hoeveelheden zwerfvuil en de beleidskosten ervan zo goed mogelijk in te schatten. De OVAM heeft coachingtrajecten opgestart voor lokale besturen en Vlaamse partners: 57 gemeenten van diverse pluimage worden intensief begeleid bij het opstellen en optimaliseren van veeg- en vuilnisbakkenplannen en bij het in beeld brengen van hun mooimakers. Per gemeente zijn er ook specifieke projecten zoals herbruikbare bekertjes op evenementen in De Haan, wat resulteerde in een afname van meer dan 85 percent van de hoeveelheid ingezameld restafval. Een ander voorbeeld is een project tegen hondenpoep.

Mooimakers pakt ook doelplaatsen aan. Zo werd het haventerrein aangepakt samen met de Port of Antwerp. In het voorjaar komt er een grote actie voor netheid op snelwegparkings, in samenwerking met het Agentschap Wegen en Verkeer. In Roeselare werd samen met de NMBS een actie tegen peuken gevoerd. Tijdens de zomercampagne werden bushaltes huiselijk aangekleed en met de slogan getooid 'Doe alsof je thuis bent, gooi je afval niet op de grond'. In het openluchttheater Rivierenhof werden peukenpalen geplaatst, met duidelijke signalisatie, en zakasbakjes uitgedeeld. Resultaat was zeven maal minder peuken op de grond.

Samenwerking met bedrijven is een ander speerpunt. Acties bij bedrijven werden gesteund, met sectoren en federaties werden duurzame engagementen aangegaan. Voorts was er een sensibiliseringsactie in samenwerking met de Boerenbond en het Algemeen Boerensyndicaat, waardoor boeren borden konden plaatsen tegen zwerfvuil en sluikestorten. Tienduizend borden werden geplaatst.

Jaarlijkse komt er in oktober voor de retail een clean-upactie in samenwerking met Comeos.

De organisatie is in maart veranderd van naam: van 'In de Vuilbak' naar 'Mooimakers'. Doel is Vlaanderen in beweging te brengen. De resultaten worden in beeld gebracht op het onlineplatform, met een nieuwe actiekaart waarop al meer dan 2700 acties staan. Zo nemen mensen het bijvoorbeeld op zich bepaalde stukken grond op te ruimen. Voorts staan er nog 500 andere opruimacties op. Gratis ter beschikking op de website zijn handschoenen, fluoehesjes, grijpers, vuilniszakken, bermborden, autoafvalzakjes enzovoort. Voorts is er het beloningssysteem 'Operatie Proper' waarvoor scholen en verenigingen een actieplan kunnen indienen, als ze tenminste de steun hebben van de gemeente of intercommunale. Zo ze alle acties daarvan ook echt uitvoeren, worden zij beloond. Momenteel zijn er al 170 deelnemende gemeenten en meer dan 350 scholen en verenigingen hebben een actieplan ingediend.

Handhaving is een volgende belangrijke pijler. In de eerste Vlaamse handhavingsweek van 18 tot 24 september 2017 leverden extra controles op sluikstorten door alle mogelijke toezichthouders, GAS-ambtenaren, politiebeambten en regionale toezichthouders 1500 pv's en GAS-vaststellingen van meer dan 1000 deelnemende handhavers op. Een belangrijk resultaat is dat mensen ook het gevoel hebben dat de pakkans groter wordt. Camera's kunnen de handhaving ondersteunen. Voor genoemde onderzoeksprojecten moeten onder andere bepalen waar die best opgesteld worden. Ook is er een handhavingsboek gepubliceerd met goede praktijkvoorbeelden.

Bij al deze acties is sensibilisering de ondersteunende maatregel. De zomercampagne 'Doe alsof je thuis bent, gooi je afval niet op de grond' zindert nog na, omdat onder meer de gepersonaliseerde posters nog hangen. Bekende Vlamingen fungeerden als mooimakers in een filmpje. Het aantal likes steeg van 3814 naar 21.450, het aantal bezoeken op de website nam tot 164 percent toe. De gepersonaliseerde posters werden massaal gedownload.

In 2018 worden de acties van 2016-2017 voortgezet. Er komen projectoproepen en preventietrajecten bij bedrijven. Bedrijven kunnen hun productie- en distributieproces laten auditen om het risico op zwerfval te bepalen. Mooimakers wil hen vervolgens stimuleren om de aanbevelingen uit te voeren. Voorts komen er nieuwe coachingtrajecten en een congres over zwerfval en sluikstorten met de bedoeling alles grondig te bespreken, goede praktijkvoorbeelden te tonen en een lerend netwerk te vormen. Kortelings wordt er een melding- en registratiesysteem gelanceerd, bruikbaar voor elke Vlaamse gemeente.

1.2. Bond Beter Leefmilieu

Olivier Beys, Bond Beter Leefmilieu, houdt een pleidooi voor een statiegeldsysteem voor drankverpakkingen als één van de instrumenten om zwerfval substantieel te doen dalen. Hij beseft terdege dat het geen zilveren kogel is voor de afvalproblematiek. Ecodesign, vermijden van afval enzovoort blijven nodig. Statiegeld kan echter op korte termijn het plasticafval en het blik gevoelig verminderen.

Zwerfval is een onderdeel van de wereldwijde vervuiling van de natuur. Vooral de waterlopen en de oceanen zijn zwaar getroffen. Het probleem neemt gigantische proporties aan en het is dus niet toevallig dat staatssecretaris voor de Noordzee, Philippe De Backer, een actieplan voor marien afval heeft. Daarin staat dat meer dan 90 percent van het mariene zwerfval in de Noordzee bestaat uit plastic afval, wat niet alleen een grote impact heeft op de fauna en op de voedselketen maar ook op heel wat economieën. De kosten voor herstel en

opkuis maken meestal geen deel uit van de kosten-batenanalyses. Sensibiliseren en handhaving zijn zinvol, maar hebben limieten. Afval blijft immers rondslingeren. Gemeenten dragen nog altijd tot 90 percent van de kosten voor de opruiming, iets wat fundamenteel oneerlijk is. In de studie over zwerfvuil en de kostprijs ervan die dit jaar geschreven is maar niet gepubliceerd, staat dat in de gemeenten die zowel in 2013 als in 2015 deel uitmaakten van de steekproef het zwerfvuil stijgt met 13 percent. Dat wijst erop dat het probleem niet weggaat.

Alle betrokkenen willen een fundamentele gedragswijziging, maar niet iedereen wil dezelfde oplossing. De Bond Beter Leefmilieu ziet vier redenen om te kiezen voor statiegeld voor eenmalige drankverpakkingen. Uit de verschillende scenario's van de impactanalyse van de OVAM blijkt dat met een goed werkend statiegeldsysteem tot 40 percent van het zwerfvuil kan worden verminderd. Geen enkele andere maatregel haalt hetzelfde niveau van zwerfvuilvermindering en een hoger recyclagegehalte, met tegelijk een zo grote kostenefficiëntie. Om met handhaving hetzelfde resultaat te behalen, zullen veel meer geld, mankracht en camera's nodig zijn. Statiegeld is ook een simpele maatregel: voorbeelden uit het buitenland bewijzen dat door een waarde te plakken op de verpakking die quasi altijd geretourneerd wordt. In Duitsland en Nederland worden inzamelpercentages van maar liefs 98 percent gehaald. Een derde argument is gebaseerd op het feit dat de huidige situatie wraakroepend is. De kostprijs voor de opruiming van zwerfvuil is eigenlijk een overheidssubsidie aan mensen en bedrijven om te mogen vervuilen. De vervuiler schuift de kosten af op de gemeente, dus de belastingbetaler en de burger. Het statiegeld legt de verantwoordelijkheid bij de consument en vooral bij de producent die ertoe aangezet wordt het afval te verminderen en optimaal te recyclen. Wat hem meteen bij het vierde argument brengt, met name de stijgende kwaliteit van de recyclage. Pet met een statiegeldsysteem is zuiver en hoogwaardig recycleerbaar. Om recycleert in allerlei toepassingen te gebruiken moet het immers van hoge kwaliteit zijn. Niet alleen verbetert de kwaliteit, de recyclage is bij statiegeld verzekerd, wat niet zo is bij het huidige pmd-systeem.

Het boek van Richard Thaler, de winnaar van de Nobelprijs Economie, over nudging, concludeert dat gedrag fundamenteel kan wijzigen door de maatschappelijk gewenste keuze als basis- of defaultoption aan te bieden. Statiegeld bouwt een stimulans in om drankverpakkingen terug te brengen, het kost immers geld om het niet te doen. Mensen moeten geen inspanning leveren voor de afweging al dan niet de drankverpakkingen terug te brengen, het is een vorm van morele ontzorging. Als de basisbedoeling van Mooimakers gedragsverandering is, waarom dan niet na te denken over dergelijk systeem?

Het draagvlak groeit. De Bond Beter Leefmilieu en 46 andere organisaties hebben een statiegeldalliantie gesloten. Dat bewijst dat niet alleen de milieubeweging maar ook andere belangrijke organisaties de zaak steunen, zoals Test Aankoop en KVLV Limburg.net. Ook de Senaat heeft een resolutie goedgekeurd waar het invoeren van statiegeld in het volledige land wordt bepleit (*Parl.St.* Senaat 2017-18, nr. 6-324/4). Ook de burger is voor. Uit een enquête van Test Aankoop blijkt dat twee op drie voorstander is, negen op tien van de ondervraagden zijn bereid hun blikjes en pet-flessen naar de winkel terug te brengen. In een studie uit Nederland gefinancierd door het bedrijfsleven geven mensen van alle inzamelingshandelingen de hoogste waarderingsfactor op het vlak van gemak aan het bewaren en terugbrengen van plastic flessen. In Nederland pleiten ook supermarkten als Aldi en Lidl voor een statiegeldsysteem.

Een statiegeldsysteem is inderdaad moeilijk te installeren in ruimtes of gebouwen die er niet op voorzien zijn. Buitenlandse voorbeelden tonen aan dat het wel degelijk mogelijk is en zelfs een winstgevende zaak kan zijn zo het juist georganiseerd wordt. In Noorwegen krijgen supermarkten een handlingfee voor

elk flesje en blikje dat ingeleverd wordt. De geschatte levensduur van dergelijke machine is maximum tien jaar, met de fee verdienen de supermarkten de kosten in drie jaar terug.

Het statiegeld brengt het huidige inzamelsysteem niet in gevaar. Duitsland toont aan dat de twee systemen naast elkaar kunnen bestaan. Het is een unieke gelegenheid om andere plastics in te zamelen, terwijl pet-flessen en de blikjes teruggebracht worden. Een tegenargument is dat het de burger zou straffen die wel sorteert. Het statiegeldsysteem is echter niet meer dan een andere vorm van sorteren: wie sorteert, krijgt dan nog geld terug. Nu wordt de belastingbetaler gestraft doordat de kosten voor zwerfvuilinzameling collectief gedragen worden.

Wat plastic zakjes betreft, geeft de Europese richtlijn de keuze tussen een verbod of een heffing op plastic zakjes. De Bond Beter Leefmilieu is voorstander van een verbod. Dat is duidelijk en eenvoudig. Het geeft ook een duidelijke boodschap. In de meeste gevallen zijn de zakjes immers overbodig. Zo er een extra heffing op zit, gaan mensen gewoon minder zakjes gebruiken. Een soort aflaat voor vervuilen is geen goede zaak als er alternatieven zijn, zoals herbruikbare tassen. De Bond Beter Leefmilieu pleit ervoor het verbod op plastic zakjes niet te beperken tot de voedingswaren, maar ook te laten gelden voor textiel, elektronica enzovoort. Het gevaar bestaat echter dat er grote hoeveelheden papieren zakken voor in de plaats komen. Om dat te vermijden pleit BBL voor een uniforme prijszetting voor grote papieren tassen. De afname van plastic zakken en de toename van papieren en herbruikbare zakjes moet goed worden gemonitord.

1.3. Interafval

Jan Buysse stelt Interafval voor, het samenwerkingsverband van de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten, alle Vlaamse afvalintercommunales en andere lokale besturen die instaan voor lokaal afvalbeleid. *Piet Coopman* is beleidsmedewerker bij de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten. De spreker zelf werkt bij twee intercommunales in de Vlaamse Rand die zwerfvuil en sluikstorten voor de aangesloten gemeenten opruimen.

Piet Coopman zegt dat zwerfvuil en sluikstorten hoog op de lokale politieke agenda staan. De Vlaamse steden en gemeenten merken uit eerste hand de positieve elementen van het beleid maar ook de zwakke punten of de gevolgen van systeemfouten. Zij voeren het beleid uit, communiceren met de burger en sturen het netwerk van vele duizenden vrijwilligers aan. De Vlaamse lokale besturen en dus de belastingbetaler, nemen ook de grootste financiële verantwoordelijkheid. Een studie van de OVAM berekende dat de beleidskost van zwerfvuil in 2013 61,5 miljoen euro bedroeg, waarvan de lokale besturen 90 percent betalen. De Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten vindt dat de invloed van de lokale stem niet in verhouding staat tot zijn financiële inbreng, onder meer in beleidsorganen over zwerfvuil, zoals Mooimakers.

Voor *Jan Buysse* staat het vast dat de maatschappelijke kosten van zwerfvuil en sluikstorten enorm zijn, hoewel de precieze omvang moeilijk te bepalen is. Lopende studies illustreren dat. De studies geven daarenboven enkel de beleidskosten voor het huidige netheidsniveau dat vele burgers en lokale besturen ruim onvoldoende vinden. Om het gewenste niveau te bereiken is de kost nog veel hoger. Voorts kunnen de milieukosten voor het plastic in rivieren en oceanen alsook het verlies aan grondstoffen nog in rekening worden gebracht. Nochtans is de juiste kost een belangrijke beleidsparameter. Om de evolutie in kaart te brengen, is voorts nodig dat studies dezelfde methodologie hanteren. De studies en berekeningen moeten ook transparant zijn.

De oprichting van Mooimakers is een stap in de goede richting, aldus *Piet Coopman*, al wordt het door sommigen gevoeld als *too little too late*. Steden en gemeenten hebben meer steun nodig. Dat kan onder de vorm van coaching-trajecten, steun bij expertiseopbouw en bij aansturing van vrijwilligersnetwerken, bij communicatie en bij investeringen in infrastructuur. Mooimakers komt daar deels aan tegemoet en bouwt verder op de integrale aanpak van sommige lokale besturen. Desondanks blijft de indruk dat het dweilen met de kraan open is. In het beslissingsorgaan van Mooimakers hebben de lokale besturen één stem op zes. Zij pleiten voor goed voorbereide acties die ten gronde worden uitgevoerd. Gelet op de polemiek over zwerfvuil bestaat de neiging om te snel te gaan en vooral te kijken naar visibiliteit. De rol van het verpakkend bedrijfsleven in Mooimakers is groot, ook op administratief vlak trouwens. Zo worden alle facturen betaald door Fost Plus. Dat geldt ook voor de extra forfaitaire vergoeding die Fost Plus aan de gewesten geeft in het kader van het interregionaal samenwerkingsakkoord, het zogenaamde halve-eurobudget. Dat is echter geen goed scenario en zorgt voor enkele kwetsbaarheden van het Vlaamse beleid. In de praktijk loopt de samenwerking tussen de lokale besturen en Mooimakers behoorlijk, al houdt Interafval aan het standpunt dat beleidsbepaling dient te gebeuren door de beleidsmakers en niet in de fora van Mooimakers. De monitoring van de beleidsindicatoren moet op een onafhankelijke manier worden uitgevoerd. Het is belangrijk dat de OVAM voldoende beleidscapaciteit aanhoudt daarvoor en consequent de dialoog met de lokale besturen openhoudt. De lokale besturen zijn immers een democratisch overheidsniveau, geen belangengroep maar een medebeleidsmaker.

Jan Buysse ziet statiegeld als één element van het zwerfvuilbeleid. In andere landen heeft het tot goede resultaten geleid, zowel voor recyclage als de beperking van het zwerfvuil. Onderzoek toont aan dat 40 percent van het zwerfvuil bestaat uit pmd. Statiegeld heeft pas zin binnen een verdere professionalisering van het zwerfvuilbeleid. Een deel van het zwerfvuil valt niet onder dat statiegeld en ook daarvoor dienen de producenten te worden geresponsabiliseerd. Het meest in het oog springend zijn sigaretten, kauwgom en hun verpakkingen. Ondanks herhaaldelijk aandringen van alle vertegenwoordigers van Mooimakers heeft de tabakssector tot nog toe niet meer dan symbolische inspanningen gedaan en lijkt het beleid onvoldoende instrumenten te hebben om dwingend op te treden. Naast het zwerfvuil is het sluikestorten een probleem. Dat vergt een hele andere aanpak, maar ook daar kan Mooimakers ondersteuning bieden. Er is discussie of statiegeld een snelle impact kan hebben. In de studie over statiegeld op drankverpakkingen zijn volgens Interafval echter de kosten overschat en de gunstige effecten geminimaliseerd.

Piet Coopman wijst op de grote verantwoordelijkheid van de producenten voor het aanbod en de marketing van wegwerpverpakkingen. De impact van de marketingmachine die resoluut mikt op meer consumptie buitenshuis maakt dat in veel gevallen het zwerfvuil bijna rechtstreeks een gevolg is van de verkoop- en communicatiestrategie van producenten. Vlaamse steden en gemeenten vinden het dan ook vanzelfsprekend dat alle sectoren hun verantwoordelijkheid nemen. Het verleden toont aan dat ze dat zelden spontaan doen met grote maatschappelijke kosten tot gevolg. Volgens de lokale besturen begint de aanpak van zwerfvuil bij preventie maar dan wel in de juiste zin van het woord: ernaar streven dat er minder zwerfvuilgevoelige producten op de markt komen, komt voor mensen ertoe aanzetten hun afval in de vuilnisbak te gooien. Andere actoren spelen een belangrijke rol, zo krijgen de gemeenten van De Lijn veel steun, maar veel minder van de NMBS en het Agentschap Wegen en Verkeer, waarvoor zwerfvuil en sluikestorten een kleinere prioriteit blijkt te zijn. Een belangrijk deel van het zwerfvuil is van professionele weggebruikers, werkgevers zouden dus een actievere preventierol kunnen spelen.

2018 wordt een sleuteljaar: niet alleen is er de evaluatie van het zwerfvuil- en sluikestortbeleid, maar ook de erkenning van Fost Plus. Het is een uitgelezen moment om een kritische blik te werpen op het Vlaamse verpakkingenbeleid. Het is tijd om, naast streven naar nog ambitieuzere recyclagecijfers, de producenten van verpakkingen via Fost Plus 100 percent verantwoordelijk te stellen voor de kosten van het afval van hun producten, ook in het zwerfvuil en in het restafval. Interafval vraagt dat de Vlaamse Regering daar in 2018 een prioriteit van maakt.

1.4. Fost Plus

Steven Boussemaere zegt dat openbare netheid een prioriteit is voor het verpakkend bedrijfsleven, wat wordt geïllustreerd door zijn investeringen in Mooimakers. Fost Plus zet in op selectieve inzameling en sinds een paar jaar ook op preventie van zwerfvuil. Voorts loopt een strategische oefening waarbij onder meer gezocht wordt naar een oplossing voor alle huishoudelijke verpakkingen. Voor het einde van het jaar moet Fost Plus een voorstel indienen bij de Interregionale Verpakkingscommissie voor de uitbreiding van de plasticfractie. Een ander element is een forse impuls aan de captatie van verpakkingen die buitenshuis worden gesorteerd.

Mooimakers is een samenwerkingsverband tussen de publieke en private sector. Fost Plus is trots daar deel van uit te maken. De acties passen in de overeenkomst die het verpakkend bedrijfsleven heeft ondertekend met minister Joke Schauvliege. Voor de periode 2016-2022 investeert Fost Plus jaarlijks bijna 10 miljoen euro, ongeveer 17 miljoen euro voor heel België, in de preventie van zwerfvuil. Ondanks het feit dat openbare netheid en zwerfvuil meer zaken behelst dan verpakkingen is het verpakkend bedrijfsleven tot nog toe de enige sponsor.

De ambitie is een nettere openbare ruimte. Daarom zijn er in de overeenkomst doelstellingen vastgelegd voor minder zwerfvuil. Het vergt ook een reële gedrags- en mentaliteitswijziging. Zwerfvuil is volgens Fost Plus geen product-probleem maar een gedrags- en mentaliteitsprobleem. De veroorzakers zijn burgers die afval achterlaten in de openbare ruimte. Uiteraard is het doel een lagere maatschappelijke kost, onder andere door minder opruimkosten voor lokale besturen. De aanpak die Fost Plus en Mooimakers voorstaan, mikt op alle types van zwerfvuil en sluikestorten, met als sluitstuk de handhaving. De resultaten van de handhavingsweek doen Fost Plus dan ook plezier.

Fost Plus gelooft dat die ambitie, hoewel niet min, met alle partners samen waargemaakt kan worden. Wat niet zal helpen, is een systeem van statiegeld op drankverpakkingen. Het gaat immers om meer dan zwerfvuil en zwerfvuil bestaat uit meer dan drankverpakkingen. Daarenboven betwist Fost Plus formeel dat het aandeel van drankverpakkingen in zwerfvuil 40 percent is. Dat percentage is gedistilleerd uit de meting in één enkele gemeente en dan nog op volumeniveau. Zelfs als het percentage klopt, is de reductie door een statiegeldsysteem niet de volle 40 percent.

Een statiegeldsysteem zal daarenboven niet leiden tot een echte gedragsverandering, bijvoorbeeld bij wie peuken, kauwgom of andere producten in de openbare ruimte achterlaat. Het statiegeldsysteem zal daarenboven een enorme impact hebben op het comfort van de burger. In plaats van de huis-aan-huisinzameling van de pmd-zak zal de burger met de verpakkingen naar de winkel moeten gaan, in de rij wachten voor de machine, hopen dat die niet defect is enzovoort. Ook Fost Plus heeft een enquête laten uitvoeren waaruit blijkt dat de burger het systeem met de pmd-zak verkiest. Voor Fost Plus wordt een eenvoudig systeem met een hoog servicelevel vervangen door een omslachtig en duur systeem. Bij dat logistiek systeem zijn veel partijen nodig en veel materiaal- en geldstromen te beheren, waardoor het fraudegevoelig wordt. Verpakkingen

krijgen immers een kunstmatige waarde. De geraamde jaarlijkse meerkost van een statiegeldsysteem bedraagt 160 miljoen euro, zijnde de logistieke kost min de opbrengst van de inzameling.

Fost Plus is ervan overtuigd dat Mooimakers vandaag al het verschil maakt, met het grote aantal acties gericht op de hardnekkige en de occasionele vervuiler, maar ook op de hardnekkige mooimaker. Er wordt fors ingezet op de handhavingsweek en de cameratrajecten. Daarnaast lopen er sensibiliseringscampagnes, beloningsystemen, structurele ondersteuning van vrijwilligers, actiekaart en andere. Mooimakers werkt op diverse niveaus: met coachingstrajecten en projectondersteuning van lokale besturen, projecten op doelplaatsen zoals haltes van het openbaar vervoer of parkings van autosnelwegen, samenwerking met groepen als de Boerenbond en de fietsers. Fost Plus gelooft in die aanpak en vraagt de beleidsmakers Mooimakers een echte kans te geven.

1.5. Fedpack

Jan Goesaert is bedrijfsleider en voorzitter van Fedpack. Hij zal het niet zozeer hebben over het zwerfvuil maar wel over het verbod op plastic zakken. Fedpack is de Belgische beroepsorganisatie die ondernemingen verenigt, actief in de productie, de import en de distributie van serviceverpakkingen, zowel voor food als voor non-foodtoepassingen, voor professionele klanten in handel en industrie. Serviceverpakking is volgens de website van Fost Plus "elke verpakking die gebruikt wordt op het punt van terbeschikkingstelling van goederen of diensten aan de consument, maar ook elke verpakking die van dezelfde aard is en die op dezelfde manier gebruikt wordt". Die verpakkingen worden meestal aangebracht op het ogenblik dat het goed verkocht wordt aan de consument, onder andere plastic zakken maar ook broodzakken en wegwerpbekers.

De zwerfvuilproblemen interesseren hem als burger maar niet als voorzitter van Fedpack. Plastic zakken van meer dan 50 micron worden door Europa beschouwd als herbruikbaar. Waarop dat gebaseerd is, is de spreker voorlopig nog onduidelijk, misschien het gevolg van lobbying. De plastic zak van 21 micron is het gemakkelijkste en meest praktische, in de eerste plaats voor voedingswaren. Een plastic zakje is heel licht, bijzonder sterk en het goedkoopste van alle alternatieven. De kostprijs van de zak is min of meer gelinkt aan het aantal micron. Dus als alle zakken 50 micron moeten zijn, is de kostprijs dus wel wat hoger, maar niet aanzienlijk. Een ander voordeel van de plastic zak is zijn onbeperkte beschikbaarheid. Petroleum zal er nog lang overvloedig zijn, voor de auto zijn er immers meer en meer alternatieven. Met die voordelen is het nut van een verbod onduidelijk.

Het is niet zo dat de wegwerpbekers verboden worden. Uiteraard zijn er bij het zwerfvuil plastic zakken, maar het aantal blikjes is veel groter. Dus waarom de zak viseren? De verschrikkelijke beelden van de eilanden van plastic die in de oceanen drijven, zijn van ver van hier. Dat neemt niet weg dat de Noordzee ook vervuild is, maar niet in die mate, en niet alleen door plastic zakjes. Dat er in Europa geen eilanden van plastic zijn, komt volgens de spreker door de discipline van de bevolking. België is trouwens al een voorbeeld op het vlak van recyclage.

In 2007 werd de picknicktaks gelanceerd, net om het gebruik van plastic zakken terug te dringen. Acht jaar later werd de taks afgeschaft omdat de kosten de baten overschreden. Nu twee jaar later moeten plots alle plastic zakjes verboden worden. De logica ontsnapt de spreker. Europa geeft een richtcijfer van hoeveel zakjes er minder moeten worden gebruikt, in België zijn er, niettegenstaande de picknicktaks, geen cijfers, hoewel dat eventueel een onderdeel wordt van de Fost Plusaangifte.

Het is logisch dat politici luisteren naar de bevolking, want ze worden door haar verkozen, maar ze mogen haar niet blindelings volgen. Evenmin mogen ze zo maar klakkeloos overnemen wat andere regio's doen. Hij bewondert de Vlaamse politici die een hoorzitting organiseren waarop de samenwerking tussen de overheid en de sector een onderwerp is. Als bedrijfsleider merkt hij trouwens dat, bij gebrek aan controle, in Wallonië en Brussel het verbod wel een kleine inzinking betekende, maar de verkoop intussen terug vrolijk voortgaat, weliswaar op een bescheidener schaal. Plastic zakjes verbieden is complex daar er verschillende toepassingen zijn. Om die reden heeft Wallonië een heel ingewikkeld systeem gekozen, wat volgens de spreker gedoemd is om te mislukken.

De mening van de consument wordt gevormd door wat er op televisie te zien is, dus de oceanen van plastic. Menigeen is dus wel tegen plastic zakjes maar velen zijn niet bereid voor plastic zakjes of alternatieven te betalen. Het is zaak de mentaliteit te veranderen, in de eerste plaats met sensibiliseringscampagnes.

Kortom, Fedpack ziet geen enkele reden om plastic zakjes te verbieden. Het opruimen van plastic zakjes in het zwerfvuil is in goede handen. Fost Plus zal daarenboven ook de plastic zakjes selectief ophalen. In samenwerking met UNIZO wil Fedpack ontmoediging van wegwerpzakjes bij haar leden promoten: door een ontradende prijs te laten aanrekenen, maar dan enkel op vrijwillige basis, samen met de overheid, en door herbruikbare zakken aan te bieden. Eventueel kan de herbruikbare zak aangemoedigd worden met een korting. Met dat voorstel, uiteraard in samenwerking met de overheid, worden meer dan zesduizend retailers bereikt. Essentieel daarvoor is een gezamenlijke sensibiliseringscampagne met de overheid. Een verbod van plastic zakjes treft daarnaast de economische spelers. Terwijl plastic zakjes slechts een bijactiviteit zijn van zijn bedrijf, leed hij, toen er zelfs alleen nog maar sprake was van een verbod, een verlies van een half miljoen euro omzet. Iets wat toch ook onder de aandacht mag komen.

1.6. Comeos

Anton Delbarre wijst erop dat Europa een uitgebreide producentenverantwoordelijkheid oplegt voor zwerfvuil en plastic zakjes. Enkel voor de huismerken en de import zijn de retailers zelf verantwoordelijk. Volgens Europa is dat de import van buiten de Europese Unie, maar in België gaan de retailers verder en nemen ze de verantwoordelijkheid voor alle import van buiten België. Dat vrijwillige engagement heeft ertoe geleid dat Vlaanderen een topregio is op vlak van recyclage, onder meer door initiatieven als Fost Plus.

In 2008 was Comeos een pionier door de vrijwillige verbintenis om plastic zakken te verminderen. Sinds 2003 is het aantal daardoor verminderd met 80 percent. De bedoeling is de ambitie hoog te houden. Door Fost Plus worden 98 percent van de blikjes, 78 percent van de pet-flessen en 39 percent van de plastic verpakkingen gerecycleerd. Het systeem wordt continu verbeterd, onder meer met acties voor verpakkingsafval buitenshuis en de overschakeling op het P+-systeem met de uitbreiding van de fracties die in de blauwe zak mogen. Het is de bedoeling met dat systeem sneller te gaan dan wat Europa vraagt, zijnde 55 percent reductie en 55 percent recyclage van de restplastics tegen 2025. De bedoeling van het P+-project is om tegen 2020 te gaan naar 63 percent reductie.

In 2018 bedroeg de bijdrage van de bedrijfswereld aan de verwerking van verpakkingsafval meer dan 400 miljoen euro. Met de overschakeling naar het P+-systeem zal dat richting het half miljard euro evolueren. De kosten voor een statiegeldsysteem daarnaast mogen niet worden onderschat. In de OVAM- en andere studies worden verschillende belangrijke kosten niet in rekening gebracht. In het publieke debat duiken ook foute feiten op, onder meer dat pmd en

statiegeld, dus parallelle systemen voor dezelfde afvalstroom, naast elkaar kunnen bestaan. Ook tussen opiniepeilingen zijn er, afhankelijk van de vragen, grote verschillen. De spreker verwijst naar de iVOX-studie. Comeos stelt vragen bij de vraagstelling van de studie van Test Aankoop, maar ook bij het weglaten van bepaalde resultaten in diezelfde studie.

Dat drankverpakkingen 40 percent van het zwerfvuil uitmaken, is evenmin geloofwaardig. In volume is het gemiddeld 20 percent, in gewicht 10 percent. Ook dat statiegeld zorgt voor een vermindering van het zwerfvuil is volgens Comeos een mythe. In sommige landen bewijzen studies goede resultaten, maar Zweden kende, ondanks het statiegeldsysteem, een markante stijging van het zwerfvuil. Landen met statiegeld zouden het ook beter doen op vlak van recyclage. De vergelijkende studie van de Europese Commissie van 2014 zegt echter dat het Belgische systeem goede resultaten boekt voor een relatief lage kost.

Het statiegeldsysteem is een dure oplossing met een onbewezen impact op zwerfvuil, onder andere omdat het aandeel van drankverpakkingen in het zwerfvuil eerder beperkt is. Voorts zijn er heel wat technische problemen met terughaal machines. Tomra, de Noorse producent ervan, is een feitelijke monopolist en meermaals door Europa veroordeeld. De typische problemen van monopolisten stellen zich: machines van slechte kwaliteit en veel onderhoud. Heel wat retailers moeten minstens één keer per week een technicus laten komen. Daarnaast ondermijnt een statiegeldsysteem de goede werking van het pmd-systeem: het is een parallel ophaalsysteem voor eenzelfde eindbestemming. Als het statiegeldsysteem het pmd-systeem helemaal vervangt, wordt de toestand minder gemakkelijk voor de burger. Als beide systemen blijven bestaan, bestaat het risico op het leegroven van pmd-zakken en wordt wie toch voor de pmd-zak kiest, financieel bestraft. Voorts ziet de spreker een sociaal element: wie onder de armoedegrens leeft, kan het statiegeld op belangrijke levensmiddelen moeilijk prefinancieren.

Een statiegeldsysteem werkt beter in grote landen met weinig transit. In kleine, dichtbevolkte transitregio's als Vlaanderen is quasi het volledige grondgebied gevoelig voor wat de spreker grensproblematieken noemt. Buitenlandse pmd ook onder het statiegeldsysteem laten vallen, betekent een budgettair lek creëren. Als ze er niet onder vallen, komen er meer drankverpakkingen in het restafval terecht of bij het zwerfvuil. Het omzetverlies leidt tot jobverlies veelal van laaggeschoolden. Vooral de eigen Vlaamse en Belgische retailers worden dan zwaar getroffen, voor multinationale ondernemingen is het niet meer dan een verschuiving van de kosten.

Voedingsproducten worden ook meer en meer online besteld. Zo zet Amazon meer en meer in op levering van voedingsproducten. Nu al komt meer dan de helft van de e-commerce uit het buitenland en dat aandeel stijgt voortdurend. De distributiecentra die aan de Belgische markt leveren, liggen nagenoeg allemaal net over de grens. Zo lang die landen geen statiegeldsysteem hebben, is er dus een probleem.

Comeos ziet ook wel wat problemen bij een verbod op plastic zakjes, niet zozeer voor kassazakjes maar wel voor zakjes voor groenten en fruit. Als de klant zelf een herbruikbare zak meebrengt, is het onmogelijk de weegschalen correct te ijken. Voor sommige voedingsproducten zijn scheurbestendigheid en waterdichtheid belangrijk. Bij niet-transparante zakken is het moeilijker aan de kassa te controleren of inhoud en gewicht kloppen. Dat kost tijd en geld. En voor vlees- en visproducten is er een probleem met de hygiëne. Herbruikbare verpakkingen zijn strijdig met de aanbevelingen van het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen. Daarbij komt nog dat de totale milieu-impact van sommige

alternatieven groter is en dan vooral voor groenten-, fruit-, vlees- en visverpakkingen, door de grote impact op transport. Voor papieren zakken zijn bijvoorbeeld zeven maal meer paletten nodig dan voor plastic zakken. Papier is voorlopig ook duurder, een meerkost per onderneming van ongeveer 3 miljoen euro.

Comeos wil een doelmatige oplossing voor dit belangrijk probleem, zowel van plastic zakjes als van drankverpakkingen. Het gelooft daarvoor sterk in het P+-systeem en vraagt dat op kruissnelheid te laten komen zodat het zijn doeltreffendheid kan bewijzen en niet ondermijnd wordt door een parallel systeem. Comeos wil meehelpen aan verdere inspanningen tegen zwerfvuil en vindt handhaving daar een zeer belangrijk element in. Een mentale shift waarbij vuil achterlaten een culturele no-go wordt, is volgens Comeos uiterst belangrijk. Bij zijn leden lopen verschillende proefprojecten voor herbruikbare tassen voor groenten, fruit, vis en vlees. Eens daar een goede oplossing voor is, wordt de discussie helemaal anders.

Comeos stelt voor om toch nog zakjes aan de kassa ter beschikking te stellen. In praktijk blijken vergeetachtige klanten nu toch keer op keer zwaardere, herbruikbare plastic tassen te gebruiken waarvan de milieu-impact vele keren groter is. Eigenlijk moeten die zowat tien keer gebruikt worden eer de milieu-impact dezelfde is als tien lichtere zakjes. Comeos pleit dus voor sensibilisering, het aanrekenen van de correcte prijs voor de verschillende soorten zakken, het stimuleren van het correct gebruik van herbruikbare zakken. Een verbod is contraproductief, onder andere op ecologisch vlak. Met onder andere Fost Plus werkt Comeos aan een monitoringsysteem voor plastic zakjes.

1.7. UNIZO

Piet Vanden Abeele legt uit dat Europa wil dat de verdeling van kassazakjes in de lidstaten beperkt wordt en dan vooral die van minder dan 50 micron dikte. UNIZO is het daarmee eens. Om hygiënische redenen viseert Europa veel minder de flinterdunne zakjes voor groenten en fruit. Europa laat de lidstaten de keuze tussen een verbod en prijsinstrumenten. UNIZO is voor een ontradende prijs voor kassazakjes, bijvoorbeeld als onderdeel van een convenant of een greendeal met de industrie. Die prijs moet uniform en correct zijn. Daarnaast moeten alternatieve duurzame tassen gepromoot worden. Tijdens het weekend van de klant konden de leden van Comeos en UNIZO hun klanten stoffen draagzakjes schenken. UNIZO wil ook meewerken aan allerhande communicatie- en sensibilisatieacties. Daarbij zouden best alle voedselretailbedrijven, dus niet enkel de supermarkten maar ook bakkers, slagers en andere, een ontradende prijs rekenen voor kassazakjes.

Luc Ardies heeft bij zijn bezoeken aan de diverse parlementaire fracties van elk van hen gehoord hoe bezorgd zij zijn over de particuliere bezorgdheden van zelfstandige handelaars. Hij hoeft hen dus niet te overtuigen van de meerwaarde op economisch en vooral maatschappelijk vlak, met argumenten als ecologie en mobiliteit, van de zelfstandige handel. Een van de leden van UNIZO, een Spar-supermarkt uit het Brabantse, heeft al enkele jaren een Tomra-automaat. Zijn ervaringen zijn niet positief. Dergelijke automaat is niet alleen duur. De automaat zelf en de verwerkingsruimte erachter neemt ook vele dure winkelruimte in beslag, wat de totaalprijs op ongeveer 40.000 euro brengt, ongeveer 1 percent van de omzet van dergelijke zelfstandige buurtsupermarkt. Consumenten zijn niet zorgvuldig genoeg in de sortering waardoor er voor de winkelier nog heel wat manueel trieerwerk is. De succesvolle voorbeelden komen uit landen waar de zelfstandige handel amper nog bestaat, zoals de Scandinavische landen. Voor grote ketens is investeren in dergelijke installatie veel haalbaarder. Zelfstandige supermarkten zijn vaak familiebedrijven die van generatie op generatie overgaan. Het gaat doorgaans om winkels van 200 tot 300 m². Uitbreiding

gebeurt door aanliggende panden of gronden te kopen. Los van de kosten zijn er ook vergunningen en andere praktische beslommeringen.

Wat de plastic draagtassen betreft, is de retailsector voorstander van een stapsgewijze aanpak. Net als iedereen wil hij zwerfvuil beperken. Net als andere retailers in het buitenland is UNIZO ervoor in eerste instantie te focussen op draagtassen aan de kassa. En dan, eens de impact daarvan duidelijk is, te bekijken wat de verdere stappen zijn. UNIZO is voor een ontradende kostprijs nu, maar is bereid na verloop van tijd te bekijken of een verbod haalbaar is. UNIZO is ook voor een convenant, mits die op professionele wijze gemonitord wordt. Enkele zelfstandige retailers aangesloten bij Carrefour zijn aan het experimenteren met alternatieve verpakkingen. Hij vraagt de tijd om de resultaten daarvan te evalueren. De hygiëne is inderdaad een moeilijke kwestie. Als consumenten eigen recipiënten mogen gebruiken zal de wettelijke aansprakelijkheid moeten worden aangepast. Ook het instellen van weegschalen op diverse verpakkingen is een heikel punt.

Bij oprichting van de voorganger van Fost Plus, de vzw Pro, was het duidelijk dat de overheid het recyclagebeleid wou toevertrouwen aan het bedrijfsleven. Fost Plus is een onafhankelijke instelling, dus niet van de bedrijven. Het bedrijfsleven betaalt wel de groene punten en zorgt voor een zo efficiënt mogelijk en integraal systeem voor verpakkingsafval. Periodieke evaluaties door de Interregionale Verpakkingscommissie moeten ervoor zorgen dat het systeem werkt zoals de overheid dat wenst. De erkenning van Fost Plus is tijdelijk, wat de overheid de ultieme vorm van controle geeft. Als de overheid het bedrijfsleven responsabiliseert om op een integrale en kostenefficiënte manier de beste ecologische oplossing te bieden, moet een instelling als Fost Plus de kans krijgen om een beleid uit te tekenen, zonder dat oprispingen over een kleine fractie van de verpakkingen, de ene keer over de yoghurtpotjes, de andere keer over plastic zakjes, dan weer over een statiegeldsysteem, dat doorkruisen. Iedereen heeft hetzelfde doel voor ogen, de discussie gaat louter over de strategie. Voor succes is het nodig consequent te zijn.

2. Vragen en opmerkingen van de leden

2.1. Tussenkomst van Steve Vandenberghe

Steve Vandenberghe wijst op de duidelijke richtlijnen van de Europese Unie: zakken van 15 tot 50 micron dik kunnen betalend of verboden worden. In de andere gewesten is er al een verbod. Waar wacht Vlaanderen op? Uit onderzoek blijkt dat met een statiegeldsysteem het zwerfvuil tot 40 percent en het aantal blikjes en flesjes in het zwerfafval met 70 tot 90 percent kan verminderen. Om dat zwerfafval aan te pakken heeft Vlaanderen inderdaad een Uitvoeringsplan voor Huishoudelijk Afval en Gelijkaardig Bedrijfsafval met daaraan verbonden een operationeel plan. Het uitvoeringsplan werd echter opgesteld volgens een volledig andere procedure dan het operationele plan. De OVAM stelde het uitvoeringsplan op, na een uitgebreide consultatie van stakeholders, onder meer Bond Beter Leefmilieu. Het operationeel plan werd opgesteld door de stuurgroep Zwerfvuil, met de OVAM, het kabinet, Fost Plus, FEVIA, Comeos en Interafval. De Bond Beter Leefmilieu of enige andere milieubeweging werden er niet of veel minder bij betrokken. Wat is de reden hiervan?

In een niet-gepubliceerde vervolgstudie van OVAM uit 2017, die nog aan herwerking toe is, staat dat de kosten in 2015 103,3 miljoen euro bedragen. De hoeveelheid wordt geschat op 24.441 ton. Gezien iedereen het zwerfvuil wil zien dalen, kan sp.a zich voorstellen dat ook het bedrijfsleven niet tevreden is dat in twee jaar tijd de kosten stijgen met 41,8 miljoen euro en de hoeveelheid zwerfvuil met 40 percent. Allicht is de stijging deels te wijten aan methodolo-

gische verschillen in de rapportagewijze. Minister Joke Schauvliege wijt de stijging aan het feit dat er meer gemeenten deelnamen aan de steekproef, daar bij gemeenten die zowel in de steekproef van 2013 als van 2015 zaten, het zwerfvuil slechts stijgt met 13 percent. In de vervolgstudie van 2017 staat dat de resultaten betrouwbaarder zijn dan die van 2015. Het onderzoek uit 2013 wordt slechts als indicatief bestempeld, wat vreemd is aangezien het het referentiejaar is voor het meten van de resultaten. Is het zwerfvuil zoveel toegenomen of is de foutenmarge aanzienlijk? Hoe is een doelstelling van 20 percent te motiveren gezien die grote fluctuatie? Hij acht een gedachtewisseling met de minister over een accuratere registratie zeker nodig.

Volgens het jaarverslag van Fost Plus wordt 87,4 percent van alle verpakkingen gerecycleerd. Uit de berekeningen blijkt echter een overschatting van de recyclage van glas, metaal, drankkartons en plastic flessen. Ongeveer 5 tot 10 percent van de verpakkingen in de blauwe zak wordt aangekocht in Nederland en Frankrijk. Voorts zijn er de freeriders, bedrijven die verpakkingen op de markt brengen in België maar niet moeten rapporteren aan Fost Plus. De sortering verloopt evenmin perfect, ten gevolge van andere fracties en aanhangend vuil en vuil.

De wet stelt beperkingen aan het hergebruik van pmd ten behoeve van de bewaking van de voedselveiligheid. Voor plastic dat in contact komt met voedsel moet de Europese Autoriteit voor Voedselveiligheid de recyclageprocessen goedkeuren. In de blauwe pmd-zak komen ook non-foodverpakkingen terecht. In iedere zak zit trouwens ook tientallen percenten vervuiling. Het is dus onmogelijk te garanderen dat na sortering 95 percent van de pet-verpakkingen afkomstig is van voedsel. Met statiegeld worden geen non-foodverpakkingen opgehaald waardoor er geen gevaar is voor de voedselveiligheid. Voor sp·a is het vijf voor twaalf. Om het zwerfvuil echt aan te pakken, zijn een verbod op plastic zakken en statiegeld dringend nodig. Niet alle zwerfvuil zal daarmee verdwijnen, maar toch al 40 percent ervan. De tijd van gepalaver is voorbij, het is tijd voor oplossingen.

Vinden de sprekers het eerlijk dat er zoveel miljoenen belastinggeld gaan naar het opruimen van verpakkingen? Moet de niet-vervuilende belastingbetaler opdraaien voor het zwerfvuil van anderen?

De Bond Beter Leefmilieu maakt deel uit van de statiegeldalliantie samen met een brede waaier aan organisaties. Hoe is die alliantie precies tot stand gekomen? Welke rol moet de producent spelen in de aanpak van zwerfvuil? Vindt iedereen dat de blauwe zak combineerbaar is met een statiegeldsysteem? Wat zijn de kosten van een statiegeldsysteem?

Is Interafval er voorstander van dat bedrijven alle kosten voor zwerfafval dragen, terwijl momenteel de gemeenten, dus de belastingbetaler, daarvoor opdraait? Lokale besturen spelen dan wel een grote rol, maar wat is de link naar de bedrijven? Bij de studies zijn ook niet alle kosten van alle overheden in rekening gebracht. Welke kosten ontbreken nog?

Terzijde wijst hij erop dat er naast Mooimakers interessante burgerinitiatieven zoals de Propere Strandlopers zijn.

Comeos en UNIZO wijst hij op het statiegeldsysteem in een veertigtal landen. Schotland, Malta en zelfs Servië hebben er net toe besloten. Blijkbaar is het niet zo ingewikkeld. In het Verenigd Koninkrijk scharen verschillende supermarktketens zich achter de uitbreiding van het statiegeldsysteem. Waarom Comeos en UNIZO niet? In Zweden stijgt het zwerfvuil inderdaad sinds de invoering, maar

het gaat om een stijging van sigarettenpeuken, kauwgom en dergelijke in stedelijk gebied. Flesjes en blikjes komen in die cijfers niet voor.

Dat Fedpack het probleem totaal minimaliseert, deed de spreker van zijn stoel vallen. Hij refereert aan de resolutie en de voorstellen van resolutie dienaangaande. In de zeeën en oceanen worden er per km² 20.000 stukken zwerfvuil teruggevonden, voor 90 tot 95 percent plastic afval. Alleen al in België worden jaarlijks 98 zakjes per persoon verbruikt, of een totaal verbruik van ruim 1 miljard plastic zakjes. Een plastic zakje wordt gemiddeld 20 minuten gebruikt terwijl het meer dan 100 jaar duurt om het af te breken. Hij raadt eenieder een discussie aan met milieutoxicoloog Colin Janssen (UGent), die als spreker niet weerhouden werd.

2.2. Tussenkomsst van Elisabeth Meuleman

Elisabeth Meuleman valt het op dat het debat moeilijk te objectiveren lijkt. Gevalideerde cijfers zijn moeilijk te vinden en de studies leveren uiteenlopende resultaten op, naargelang de sector en de standpunten.

Onder andere Comeos betwist een aantal feitelijkheden. Betwist die organisatie ook de conclusie van de OVAM-studie dat de invoering van een statiegeldsysteem de overheid 4,1 miljoen euro zou kosten, maar ook een directe besparing van 20 miljoen euro zou opleveren?

De iVOX-enquête over het draagvlak van een statiegeldsysteem staat niet alleen in contrast met de resultaten van de enquête van Test Aankoop maar ook van die in andere landen. In Duitsland is 76 percent voor de invoering van statiegeld, in Ierland 89 percent, in Nederland 78 percent, in Groot-Brittannië 82 percent. Die percentages leunen eerder aan bij die van de Test Aankopenquête dan bij de iVOX-enquête. Is die wetenschappelijk? Zijn de vragen niet tendentius, bijvoorbeeld de vraag of respondenten akkoord zouden gaan met de stijging van de verkoopprijs om de kosten van een statiegeldsysteem te dekken?

Aan Mooimakers zegt ze dat sensibilisering een goede zaak is. De borden bij de boeren zijn alomtegenwoordig, zeker zij voelen meer dan de esthetische gevolgen van vervuiling door PET en blik omdat de dieren ze soms opeten met geperforeerde magen en dies meer tot gevolg.

Op de campagne in samenwerking met de brouwerijen, waarbij bierblikjes met biermerken op een affiche de burger aanmaanden hen in de vuilbak te gooien, kreeg het lid wel veelvuldige negatieve commentaren. De overheid sponsort op die manier reclame voor de producenten. Kreeg Mooimakers die zelf ook? Wat zijn de modaliteiten van de samenwerking?

2.3. Tussenkomsst van Valerie Taeldeman

Valerie Taeldeman is trots dat Vlaanderen Europees koploper is op vlak van sorteren en recycleren. De hardnekkige en grote zwerfvuilfractie is dan ook bizar voor een volk dat zo ijverig sorteert.

Het is goed dat de krachten gebundeld zijn in de campagne van Mooimakers. Heel wat lokale besturen springen mee op die kar. Ze vraagt of Mooimakers de meest recente cijfers geeft over de netheidsindex voor het publiek domein en of die enkel gemeten wordt aan stopplaatsen openbaar vervoer en op parkings op de autosnelweg. Ze vraagt ook of er recentere cijfers zijn over de tonnage opgeruimd zwerfvuil dan van 2013. Wat wordt als nulmeting gehanteerd, de tonnage of de netheidsindex? Ze vraagt wat meer uitleg over de proefprojecten pmd.

De statiegeldalliantie groeit, wat een goede zaak is want het bewijst het maatschappelijk draagvlak.

Dat Fost Plus zegt de enige financier van zwerfvuilopruiming te zijn, vindt de spreker een jammere zaak. De lokale besturen betalen jaarlijks 61,5 miljoen euro aan opruimkosten voor zwerfvuil. Maldegem, haar gemeente, stuurt daarvoor dagelijks tien personeelsleden enkel voor de opruiming van zwerfvuil uit.

Ook zij bestempelt 2018 als een sleuteljaar. Hoe ver staat het met het concreet plan van aanpak dat Fost Plus beloofde voor dat jaar? Wat zijn de ambities?

Uiteraard steunt CD&V de buurtwinkel. De inzameling van glazen drankflessen met statiegeld, waarin zij zo bedreven zijn, neemt ook ruimte in de winkel in. Op dat systeem komt er weinig kritiek, noch van de Vlaming, noch van de handelaar. Ze betreurt dan ook het voorbehoud dat UNIZO al vooraf maakt bij het statiegeldsysteem voor pet en blik.

2.4. Tussenkoms t van Gwenny De Vroe

Het verwondert *Gwenny De Vroe* dat Comeos samen met Fost Plus werkt aan een monitoringsysteem voor plastic zakjes. Nochtans moet Fost Plus volgens artikel 50bis van de erkenning tegen 15 september 2017 al rapporteren over het aantal plastic wegwerpszakjes. Voor die datum zijn er volgens de minister enkel ruwe schattingen. Ze had verwacht het correcte aantal hier te vernemen. Uiteraard is minder plastic afval ieders bedoeling.

Minder zwerfvuilgevoelige producten, zoals Interafval oppert, is daar zeker een belangrijke factor in. Heel wat aspecten zoals de voorverpakking, zijn federale materie. Maar wat doet Fost Plus precies om zwerfvuilgevoelige producten te verminderen?

Vlaanderen doet het goed op vlak van betalend maken van plastic zakken, zoals Europa wil, maar herbruikbare zakken worden niet correct gebruikt. Finland en Denemarken hebben dan geen verbod op plastic zakken maar doen het wel beter op dat vlak. Hoe hebben die landen dat bereikt? Hoewel dat volgens haar de bedoeling van de hoorzitting was, is ze niet wijzer geworden inzake de alternatieven van plastic zakken, zoals biodegradeerbare zakken. Gedragswijziging is nodig op vele vlakken: plastic zakken, zwerfvuil enzovoort.

Gemeenten doen immense inspanningen tegen zwerfvuil, maar hun monitoringssystemen zijn divers. Om de juiste conclusies te trekken, moet er een beter zicht komen op het probleem. De minister sprak in dat verband over een ontwerppapport waarvoor nog extra steekproeven dienden te gebeuren. Heeft OVAM die resultaten al?

Voor het bestrijden van zwerfvuil doen sommige sectoren inspanningen, andere zoals de kauwgum- en tabaksindustrie doen te weinig. Ze kijkt ernaar uit te horen of peukentegels resultaten opleveren. Ook de minister hoopt dat de andere industrieën hun inspanningen tegen zwerfvuil opdrijven.

Het verwondert haar dat Zweden, na invoering van statiegeld, meer zwerfvuil verzamelde. Ze zal dat zeker zelf ook opzoeken, maar verwelkomt alle bijkomende informatie daarover van de sprekers.

2.5. Tussenkoms t van Bart Nevens

Bart Nevens merkt op dat de zwerfvuilproblematiek steeds erger wordt. Naarmate meer aandacht wordt besteed aan het zwerfvuilprobleem en meer

zwerfvuil wordt opgehaald, wordt ook de publieke opinie meer gemobiliseerd. Hij vindt het positief dat we niet langer 'goedkoop af willen' van deze problematiek. Ook hij kaart het schril contrast aan tussen wat gemeenten betalen voor de opruiming van zwerfvuil en wat de industrie bijdraagt. De cijfers lopen sterk uiteen, maar het treft hem dat de bijdrage van gemeenten om hun huis proper te houden geminimaliseerd wordt. Aan Mooimakers vraagt hij hoeveel geld zij nodig heeft om heel Vlaanderen schoon te maken, de loonkost inbegrepen. Het initiatief is mooi, samen het probleem aanpakken is een goede zaak. De gadgets zijn leuk, maar bij vrijwilligers ontstaat een zekere zwerfvuilmoeheid, die de gemeente tracht te bestrijden door hen af en toe in de bloemetjes te zetten, onder meer op een nieuwjaarsreceptie. Dankzij die vrijwilligers kan hij één keer een grote schoonmaakoperatie doen, maar hij heeft onvoldoende middelen om ervoor te zorgen dat de gemeente altijd net is. De inspanningen van de partners zijn niet gelijk, dat wil hij benadrukken.

Behalve de Bond Beter Leefmilieu heeft niemand gesproken over de impact van plastic op het milieu, het wordt integendeel geminimaliseerd. N-VA bekijkt het ruimer en wil het restafval van de Vlaming doen dalen met verantwoordelijkheid van de producenten en uiteindelijk een circulaire economie. Wat geproduceerd wordt, mag niet in het milieu of water terechtkomen. De gemeenschap mag niet gedwongen worden tot een grotere waterzuiveringsinstallatie om de microplastics uit het water te halen. Iedereen moet zijn verantwoordelijkheid nemen, in eerste instantie de producenten.

Niemand heeft het gehad over alternatieven van de plastic zak zoals bioplastics. Waarom niet? Wat is hun waarde als alternatief voor plastic?

Statiegeld is niet nieuw. Producenten hebben het aandeel ervan verminderd, mogelijks onder druk van de consumenten. Aan Comeos vraagt hij dan ook hoeveel retailers nog een statiegeldsysteem hebben. Buurtwinkels hebben vaak al machines om flessen met statiegeld terug te nemen. Producenten van frisdranken vervangen glazen flessen echter door wegwerpflessen zonder statiegeld.

Hem interesseert eerder wat niet gesluikstort wordt, dan hoeveel er ingezameld wordt. Hij vraagt dan ook daar exacte cijfers over. In Oostenrijk en/of Duitsland betalen producenten op de fractie die niet ingezameld wordt. N-VA is bereid elke maatregel te overwegen die tot minder zwerfvuil leidt, vooral aangezien de huidige maatregelen niet afdoende zijn. Die moeten dan de huidige goede maatregelen zoals Mooimakers aanvullen.

2.6. Tussenkoms van Bart Dochy

Bart Dochy vraagt of hij goed begrepen heeft dat Fost Plus met Mooimakers het probleem van het zwerfvuil denkt op te lossen. Zijn er cijfers die een significante daling aantonen sinds de recente sensibiliseringsacties? Op welke termijn zal het zwerfvuil beneden een aanvaardbaar niveau zijn? Bij UNIZO informeert hij naar flankerende maatregelen die de invoering van een terugnameplicht en statiegeld voor de kleine retailers vergemakkelijken.

2.7. Tussenkoms van Rob Beenders

Rob Beenders mist een historische figuur als Leo Baekeland omdat het eigenlijk zou moeten gaan over de verpakking van de toekomst. Sommige sprekers vinden dat er al genoeg gebeurt, zo zegt Mooimakers vandaag al het verschil te maken. Niemand ontkent dat er goede initiatieven zijn, de kwestie is hoe verder te gaan in bewustmaking, in gedragswijziging, maar ook in de vermindering van plastic.

Het is duidelijk dat wie tegen statiegeld is, vaak diegene is die het moet betalen. Om die reden vraagt hij hoe Mooimakers precies gefinancierd wordt. Een organisatie als Mooimakers moet objectief alle mogelijkheden kunnen beschouwen om milieu-impact tegen te gaan en zwerfvuil te verminderen. Hij heeft het gevoel dat die onafhankelijkheid er vandaag niet is. Hoe denkt Mooimakers bijvoorbeeld over statiegeld? Zou het bereid zijn de statiegeldalliantie te vervoegen?

Hij keek eigenlijk het meeste uit naar de spreker van Fedpack omdat hij van hem hoopte te vernemen wat de verpakking van de toekomst zou zijn. Zonder innovatie kan dit soort hoorzittingen jaar na jaar georganiseerd worden. Hij vraagt of er evoluties zijn in alternatieven voor plastic. Het enige wat hij gehoord heeft, is dat een verbod op plastic zakjes goed is voor de transportsector omdat er zeven keer meer paletten geleverd moeten worden bij een ondernemer omdat men met papieren zakken moet werken.

2.8. Tussenkomsst van Tinne Rombouts

Tinne Rombouts is ervan overtuigd dat de lokale besturen de steun van Mooimakers sterk appreciëren. Ook zij vraagt wat de resultaten zijn van de acties op de hoeveelheid maar ook op de samenstelling van het zwerfvuil.

Iedereen is het erover eens dat het bedrijfsleven een rol te spelen heeft, de kwestie is hoe dat het meest efficiënt kan. Hoe andere industrieën als de tabaks- en kauwgomsector aan boord te krijgen?

Ze informeert voorts of de vaste prijs voor plastic zakjes, vastgelegd in een green deal, dan bepaald wordt door de overheid.

Wat bedoelt Comeos precies met de uitspraak dat de uitbreiding van de blauwe zak niet mag worden ondergraven door parallelle systemen? Het komt erop aan een efficiënte totaaloplossing te hebben zonder dat het ene het andere ondermijnt.

Ook had zij graag wat meer gehoord over het verpakkingsmateriaal van de toekomst. Bedrijven bepalen elk voor zich wat het meest interessante materiaal is, maar daarbij spelen vooral verkoopargumenten als een aantrekkelijke verpakking. Wie bekommert zich om het verpakkingsmateriaal van de toekomst? Hoe dat te stimuleren?

De studies over statiegeld leveren inderdaad uiteenlopende resultaten op. Het is zaak die samen te voegen en juist te interpreteren. Ze vraagt de andere sprekers commentaar te geven op twee knelpunten die UNIZO aanhaalde: de buurtwinkels en de grensproblemen. Hoe wordt daar in andere landen mee omgegaan? Wat zijn de oplossingen?

3. Antwoorden van de sprekers

3.1. Ovam – Mooimakers

Els Gommeren zegt dat zij als medewerker van OVAM bij Mooimakers het operationeel plan uitvoert, dus niet het beleid bepaalt. Het operationeel plan wordt voorbereid door een operationele werkgroep en goedgekeurd door het beslissingsorgaan. Dat wordt finaal afgetoetst op het overlegplatform Huishoudelijk Afvalstoffen waarin ook de Bond Beter Leefmilieu en andere organisaties in vertegenwoordigd zijn. Mooimakers voert enkel het plan uit, heeft dus geen mening over statiegeld.

Mooimakers doet meer dan enkel sensibiliseringscampagnes. Na de voorjaars-campagne met de frisdrankproducenten, wilden de bierproducenten er ook één. In 2006 was er een uitgebreide fractietelling, in 2015 een beperkte. Het is de bedoeling begin volgend jaar een uitgebreide fractietelling te doen in elk van de vier seizoenen. Voor die resultaten bekend zijn, is het dus 2019.

Mooimakers beseft dat de cijfers met veel belangstelling bekeken worden en wil er zeker van zijn dat die op de juiste manier verzameld worden. Gemeenten hanteren inderdaad diverse registratiemethodes. Mooimakers liet een peer review doen op de methode. Daarop werd een opschalingsmethode gebaseerd. Mooimakers vroeg enkele bijkomende gegevens, die moeten nu nagekeken worden, zodat de meest correcte cijfers kunnen worden voorgesteld. Hetzelfde gebeurt trouwens voor sluikestorten. Die procedure vergt tijd. Mooimakers zal werk maken van een uniform registratiesysteem voor de gemeenten. Dat kan dan deel uitmaken van de enquête over huishoudelijke afvalstoffen.

Els Gommeren benadrukt dat iedere burger verantwoordelijk is. Als niemand meer afval op de grond laat vallen, is er geen zwerfvuil. Het klopt dat er andere initiatieven zijn zoals de Propere Strandlopers. Op sommige plekken aan de kust zijn er recipiënten gezet om die initiatieven te steunen. Dat gebeurt vooral in het laagseizoen.

Nils Schnitzler zegt dat de netheidsindex 2017 in het voorjaar 2018 bekend zal zijn. De netheid wordt niet enkel gemeten op openbaarvervoerstopplaatsen en parkings. De spreker geeft een greep uit de typeomgevingen: landelijke wegen, dus zonder autoverkeer, de buurt van glasbollen, hoofdstructuurwegen, winkelwandelstraten, woonwijken met en zonder ontmoetingsplek en recreatieve domeinen. Dat maakt van de netheidsindex een representatieve meting voor Vlaanderen.

3.2. Bond Beter Leefmilieu

Olivier Beys legt uit dat de statiegeldalliantie een brede Vlaams-Nederlandse coalitie is van gemeenten, afvalintercommunales, actiegroepen en milieuverenigingen. De bedrijven hebben nu een grote zeg in deze kwestie. De Bond Beter Leefmilieu zou zich liefst niet moeten verenigen maar heeft het gevoel geen andere keuze te hebben wil ook zij gehoord worden. Daarom heeft de Bond gelijkgestemden gezocht en gevonden. Vlaanderen Circulair is voor de spreker een voorbeeld hoe bedrijven en milieubeweging wel goed samenwerken om een toekomstvisie voor de circulaire economie op te stellen. Ervoor zorgen dat andere spelers ook een zeg hebben in Mooimakers, is alvast een mogelijkheid. Alsook dat de organisatie een onafhankelijke rol kan spelen.

De Bond Beter Leefmilieu heeft niet uitgeweid over het verpakkingsmateriaal van de toekomst omdat hem gevraagd was zijn mening te geven over andere kwesties. Hij wil graag zijn mening daarover op een ander moment alsnog geven. Het vermijden van het gebruik van verpakkingsmateriaal is de belangrijkste maatregel. Hij suggereert de commissie Colin Janssens daarover te horen. Voor de Bond Beter Leefmilieu hangen de alternatieven af van de context. Degradabele zakken, die in partikels afbreken en als microplastickorrels in de oceanen terechtkomen, moeten in ieder geval vermeden worden.

De stijging van het zwerfvuil in Zweden na invoering van het statiegeldsysteem is integraal op conto te schrijven van meer sigarettenpeuken en kauwgum. Flesjes en blikjes zijn niet in de metingen opgenomen.

3.3. Interafval

Piet Coopman hoopt dat het betoog afdoende duidelijk gemaakt heeft dat Interafval voorstander is van de volledige financiële verantwoordelijkheid van producenten. In het pleidooi dat zwerfvuil een gedragsprobleem is, ziet hij een excuus om vooral niets te doen aan de bron en dus producenten te ontslaan van verantwoordelijkheid. De kosten van het zwerfvuilprobleem doorrekenen aan producenten, stimuleert hen ertoe de bron van het probleem aan te pakken en te vermijden dat zwerfvuilgevoelige producten op de markt komen. Eigenlijk is het gewoon een kwestie de Vlaamse wetgeving met zijn systeem van uitgebreide producentenverantwoordelijkheid toe te passen. Dat gebeurt vooralsnog te weinig. Hoe andere producenten stimuleren is dus een gemakkelijk te beantwoorden vraag: het volstaat de wet toe te passen. Pas sinds 2016 levert het verpakkend bedrijfsleven een aanzienlijk hogere financiële bijdrage aan de strijd tegen zwerfvuil. Eigenlijk is er dus een structurele onderfinanciering door de producenten. Hoeveel de bijdrage van de producenten precies moet zijn, is niet duidelijk, maar het is zeker meer dan wat ze vandaag geven.

De huidige studies nemen de beleidskost voor het huidige netheidsniveau in rekening. Als dat zou volstaan, zou er geen hoorzitting zijn. Er is nog niet berekend wat nodig is om een beter netheidsniveau te bereiken. De milieu- en gezondheidskost van plastics die in zee terechtkomen, is nog helemaal niet in kaart gebracht. Ook de kost van het materiaalverlies als een blikje of flesje niet correct ingezameld wordt via de selectieve inzameling, wordt in de OVAM-studies onvoldoende in rekening gebracht.

3.4. Fost Plus

Steven Boussemaere zegt dat Fost Plus uiteraard zeer goed beseft dat de grootste kosten, in ieder geval voor de opruiming van zwerfvuil, door de lokale besturen gedragen worden. Hij wou zeker niet zeggen dat Fost Plus de enige financier is van het zwerfvuilbeleid, wel dat de verpakkingsector de enige is die een aanzienlijke financiële verantwoordelijkheid heeft genomen terwijl er meer vuil in de openbare ruimte rondslingerd dan enkel verpakkingen. Fost Plus vraagt dan ook andere sectoren de strijdtroepen te versterken.

Fost Plus is bereid de resultaten van de proefprojecten P+ later toe te lichten. Sinds bijna twee jaar test Fost Plus in een drietal Waalse en een drietal Vlaamse gemeenten drie verschillende scenario's voor de uitbreiding van de selectieve inzameling van de plasticfractie. Dat project wordt opgevolgd door een begeleidingscomité met alle stakeholders: lokale overheden, de administraties, de gewesten, private operatoren en recyclagebedrijven. De studie die zowel de economische, de ecologische als de maatschappelijke impact onder de loep neemt, wordt momenteel afgewerkt. Voor het einde van het jaar zal Fost Plus een ambitieus plan voorstellen voor de selectieve inzameling van de plasticfractie.

Johan Goossens zegt dat de recyclagecijfers van Fost Plus gerelateerd worden aan wat de aangesloten bedrijven op de markt brengen. Die berekeningswijze is vastgelegd door de Interregionale Verpakkingsc commissie en vergelijkbaar met de methode die andere landen hanteren, ook in landen waar een statiegeldsysteem in voege is. De kwaliteit van de ingezamelde fractie in de pmd-zak behoort tot de top van Europa. De ingezamelde flessen gaan naar recyclagebedrijven die ze ook in bottle-to-bottletoepassingen gebruiken, gelijkaardig aan wat in statiegeldsystemen gebeurt.

De vragen van de iVOX-enquête over selectieve inzameling en statiegeld zijn publiek. De enquête gebeurde bij een representatieve steekproef. De cijfers zijn

wel al enkele jaren oud. De essentie is dat de meerderheid geen statiegeldsysteem wil en heel tevreden is over het huidige systeem van selectieve inzameling. Een statiegeldsysteem raakt het dagelijks leven van consumenten en handelaars. Het is een complex logistiek systeem dat komt te staan naast het bestaande systeem van de blauwe zak. Daarbij komt nog dat het geen oplossing is voor het zwerfvuil. Dat verpakkingen 40 percent van het zwerfvuil uitmaken, komt uit de analyse in één gemeente. Iedereen beseft dat een statiegeldsysteem niet het volledige zwerfvuilprobleem zal oplossen. De vraag is dus of men het risico wil nemen, wetende dat een stap terug niet mogelijk is. De bedrijven doen aangifte in totale hoeveelheid serviceverpakkingen, onder meer de kassazakken, een opsplitsing is er niet. De regelgeving is pas midden dit jaar gewijzigd, de aangepaste rapportering zal volgen nadat het jaar afgesloten is.

3.5. Fedpack

Jan Goesaert probeert het zwerfvuilprobleem niet te minimaliseren maar heeft er enkel op gewezen dat plastic zakjes maar een klein onderdeel zijn. Het meest evidente alternatief voor plastic zakjes zijn de papieren zakken, wat niet ideaal is, want als ieder zakje van papier is, blijven er geen bomen meer over. Over het veel grotere volume van papier heeft de spreker het al gehad. Alternatieven in katoen en linnen zijn momenteel nicheproducten, die amper geproduceerd worden in Europa. Voorts zijn testen met herbruikbare recipiënten als plastic potjes gestopt omdat de consument daar niet voor was.

De spreker gelooft wel sterk in polypropreenproducten, wovens en non-wovens. Dat zijn ook petroleumderivaten, dus de grondstof is ruim beschikbaar. Voordelen zijn hun herbruikbaarheid, sterkte (tot 20 kg), lichtheid, hoewel zwaarder dan plastic en wasbaarheid. De non-woventoepassing is vaak in één materiaal. Non-wovenvarianten worden vaak gelamineerd, met een boordje in katoen, wat het recyclageproces compliceert.

Het product van de toekomst bestaat volgens de spreker nog niet. In België zijn er weinig producenten van plastic voorwerpen. Die er wel zijn, zijn klein en hebben niet de slagkracht van de grote specialisten. De spreker is niet op de hoogte van grote doorbraken hoewel er wel gewerkt wordt aan afbreekbare zakken, die minstens 40 percent biosourced moeten zijn, later wordt dat 60 percent. Daarbij komt nog dat ze thuis composteerbaar moeten zijn, wat betekent dat 90 percent in 90 dagen moet zijn afgebroken. Voor de volgende 10 percent krijgt men dan nog eens 90 dagen. Bij producten die industrieel composteerbaar zijn, is dat heel anders. Worden dergelijke producten, als bordjes van mais, in de tuin geworpen, liggen ze er vele jaren later nog. Daarbij komt nog dat nog niet duidelijk is hoe de biocomposteerbare zakjes zich in het milieu gedragen. Als het is zoals met de kleine partikels van OXO-plastics dan komen ze in drinkwater en voedsel terecht. Echte alternatieven voor draagzakjes kent de spreker niet.

3.6. Comeos

Anton Delbarre acht het mogelijk om bij statiegeld de plastic flessen en blikjes uit de blauwe zak te halen. Voor de problemen met dergelijke oplossing verwijst hij naar zijn presentatie. Als drankverpakkingen nog in de blauwe zak mogen, wordt wie dat doet bestraft omdat hij geen statiegeld krijgt. De mededingingswetgeving en het verbod voor federaties om aan marktcoördinatie te doen, verbiedt hem te veel in detail te gaan over de andere kosten van statiegeldsystemen. Dat zijn immers competitieve variabelen. Zijn leden hebben wel gemeld dat er geen volledige inschatting is gemaakt van de handlingkost van ingeleverde verpakkingen. Zo worden niet alle drankverpakkingen door de machine herkend, bijvoorbeeld platgedrukte blikjes. Daardoor is er ook een manuele terugname

nodig, duurder want vergt extra tijd en personeel. Voorts kan het dat de machine blikjes en pet-flessen die in het buitenland gekocht zijn, niet aanvaardt. Zal de klant die dan gewoon naast de machine zetten, waardoor de winkelier personeel moet inzetten om dat op te ruimen of om klanten in te lichten?

De landen die al met een statiegeldsysteem werken, hebben andere types pet-flessen. Ze zijn dikker, kunnen gemakkelijker hergebruikt worden en deuken minder vlug in. Ze zijn dus materiaal- en koolstofintensiever.

Om het statiegeld te verrekenen op het kassaticket is niet meer dan een paar seconden nodig, maar de totale verwerkingskost is toch goed voor paar duizend voltijds equivalenten per jaar. Per financiële transactie komt er daarenboven nog een clearingkost. De etikettering moet worden aangepast, met een aparte specificatie voor het statiegeld. Voorts is er de investeringskost voor de automaten, plaatsing en onderhoudskosten. De leden van Comeos hebben een winkelformaat, waarvoor ze een bepaalde ruimte hebben aangekocht. Met een statiegeldsysteem moeten ze daarvan een deel inboeten. Vaak zijn ze gevestigd op plaatsen waar uitbreiding niet evident is. De format behouden is vaak niet mogelijk met een simpele verbouwing, dus is verhuizen nodig.

Alle leden van Comeos halen al glazen flessen op voor het statiegeld, slechts één of twee experimenteren met pmd.

Aankopen over de grens en online zijn ook niet in rekening gebracht, terwijl zij, zeker voor de zuiver Belgische spelers, allicht het grootste verstorende element zijn. Voor multinationale spelers is dat louter een verschuiving van de kosten.

Een Noors model dat zogenaamd kostendekkend of zelfs winstgevend zou zijn, is voor hen geen optie. De kosten en bezwaren die hij net vernoemde, worden dus in de studies niet verrekend, en het is geen exhaustieve lijst. Hij kan eens polsen bij zijn leden welke exacte informatie nog kan worden vrijgegeven.

In de conclusies van de studie over Zweden staat wel degelijk dat een wezenlijk deel van het zwerfvuil plastic is. Nergens staat dat de drankverpakkingen er niet in zitten. Hij stelt voor de makers van de studie Keep Sweden Tidy dat te laten uitklaren.

Comeos heeft praktische motieven om tegen statiegeld te zijn. Vooreerst zijn zijn leden trots op Fost Plus, dat al lang goede resultaten boekt en een verhaal is in ontwikkeling. Waar statiegeld is ingevoerd, heeft dat, maar dan door de afwezigheid van een Fost Plussysteem, goede resultaten. Volgens Comeos zijn beide systemen niet complementair. Ook Fost Plus is vanuit zijn strategische visie niet voor een statiegeldsysteem. Het is dus geen kwestie van ideologie maar van doelmatigheid.

De leden van Comeos beklagen zich erover dat de OVAM in zijn studie niet alleen niet tot op bedrijfsniveau ging, maar ook bepaalde kosten bewust niet in rekening gebracht heeft.

De uiteenlopende resultaten van de enquêtes hebben ook te maken met de context en de voorstellingswijze. Comeos houdt wel meer enquêtes om na te gaan wat de klanten verwachten. In het kader van duurzaam ondernemen werkt het aan enkele rapporten daarover. Ook Comeos was verbaasd over hoe groot de afwijking was en acht het nuttig de methodologie te valideren en zo objectieve resultaten te bekomen.

Glazen verpakkingen zijn geschikt voor statiegeld omdat ze niet gedeukt kunnen worden, niemand denkt eraan een gebroken fles in te dienen. Dus plastic en blikken verpakkingen moeten in een statiegeldsysteem steviger worden.

Met follow-the-money in het achterhoofd suggereert hij ook Tomra, de monopolist van de terugneemautomaten, nader te bekijken. Ook dat is een heel actieve speler in de debatten.

Herbruikbare zakken, plooi bakken zijn een deel van de oplossing. Om herbruikbare zakken in België even populair te maken dan elders is een cultuurswitch nodig en die komt er niet op één dag. De prijsprikkel is belangrijk, maar onvoldoende. Er dienen ook sensibiliseringscampagnes te komen. Met nudging kan er ook wat bereikt worden. Zo leggen heel wat van de retailers herbruikbare zakken op prominentere plaatsen dan de eenmalig bruikbare zakken.

Het is niet mogelijk een vaste prijs af te spreken voor plastic zakken, want dergelijke kartelaafspraken mogen niet volgens het mededingingsrecht. Die zouden altijd als marktcoördinatie gezien worden.

Zelfs als Comeos informatie zou hebben over het best mogelijke alternatief voor plastic, zou het dat niet mogen geven want dat is een vorm van marktcoördinatie. In verschillende winkels lopen er proefprojecten onder andere omdat de klanten er meer en meer belang aan hechten, maar ook ten gevolge van het verbod in andere regio's. Voor draagtassen zijn er alternatieven, maar andere plastic zakjes vervangen, doet vragen rijzen over de voedselveiligheid. Hij vermoedt dat bij controles in de andere gewesten dat nu al een probleem zal zijn. De evoluties gaan echter snel, over enkele jaren zou dat al heel anders kunnen zijn.

De circulaire economie is de toekomst, om economische redenen, hergebruik is immers rendabeler, maar ook omdat de klanten erom vragen. Ook volgens Comeos is het vermijden van verpakkingen de beste strategie. Stockage en transport zijn grote kostenposten voor retailers, elke gram verpakking per product minder gaat over heel veel geld. Steeds meer Comeosleden zetten in op het reduceren van verpakkingen, uiteraard binnen de grenzen van klantvriendelijkheid en voedselveiligheid.

3.7. UNIZO

Luc Ardies herhaalt dat UNIZO in eerste instantie wil focussen op kassazakjes. Daarna kunnen verdere stappen overwogen worden, waarbij geleerd wordt uit experimenten zoals de papieren zakjes bij Carrefour. Verdere stappen zijn dan alternatieve voorstellen, zoals duurzame draagtassen en een convenant-green deal.

UNIZO is van plan de ontradende kostprijs met duurzaam betalend alternatief van 400 tot 500 winkelpunten uit te breiden tot de 6000 retailers van de foodsector. Dat is duidelijker voor de consument. Die is tenslotte altijd doorslaggevend voor succes en eigenlijk staat hij niet open voor alternatieven.

Indien die strategie een voldoende lange tijd gekregen heeft en niet werkt, is UNIZO bereid een verbod te overwegen. Een verbod zou eigenlijk logistiek en qua sensibilisering van de leden gemakkelijker zijn.

Wat het statiegeldsysteem betreft, wijst de spreker op de specifieke situatie van België op vlak van distributie, namelijk op het kruispunt van de meer noordelijke landen en distributiemodellen en de meer zuidelijke landen. België heeft gelukkig nog een fijnmazig netwerk van kleinere winkels. Wegens de demografische

evolutie met kleinere gezinnen en de evolutie in de gebruiksgewoonten, worden er minder glazen- en meer wegwerpverpakkingen gebruikt. Jammer maar de realiteit.

Blik en pet-flessen worden niet alleen in een buurtwinkel maar in een veel groter netwerk met onder andere ongeveer 3000 krantenwinkels en 2000 tot 3000 pompwinkels verkocht. Een winkel kan niet controleren of hij zelf de verpakkingen verdeeld heeft. Hij vraagt de parlementsleden logisch na te denken waar een consument zijn lege verpakkingen zal deponeren: in de winkel waar hij het kocht of in een winkel vlakbij. Zelfstandige winkeliers vergoeden voor hun kosten klinkt de spreker altijd bijzonder verleidelijk in de oren. De winkelier die al een automaat plaatste, betaalt daarvoor, inclusief de ruimte erachter en de handlingkost, 40.000 euro, vermenigvuldigd met meer dan 10.000 winkelpunten, maakt dat 400 miljoen euro voor de kleinhandelaars. Dat is dus een pak meer dan de huidige kosten van de gemeenten van om en bij de 62 miljoen euro. Terloops vermeldt de spreker dat de automaten voor de glazen verpakkingen niet geschikt zijn voor andere verpakkingen. Het zwerfvuilprobleem is veel groter dan pet-flessen en blik. Een systeem met statiegeld pakt dus enkel een klein deel van het probleem aan. De spreker verkiest een integrale aanpak, en niet enkel een aanpak van de meest zichtbare aspecten van zwerfvuil.

4. Tussenkoms van de minister

Minister *Joke Schauvliege* heeft geleerd dat iedereen zwerfvuil strenger wil aanpakken. Het debat is dan wel toegespitst op plastic zakjes en statiegeld, maar iedereen weet dat het probleem daarmee niet opgelost is. Dat is meteen waarom andere initiatieven als Mooimakers er zijn. In uitvoering van het regeerakkoord heeft OVAM de invoering van het statiegeld bestudeerd. Een eerste conclusie was dat de invoering van dergelijk systeem tijd vergt, twee jaar, dus ten vroegste 2018 daar de studie dateert van 2016. Daarover is er al heel wat gedebatteerd. Naar aanleiding van de discussies daarover opperden sommigen dat ze een beter alternatief konden bieden. De regering heeft dan beslist om alles in stelling te brengen om het systeem in 2018 in te voeren, maar tegelijk te testen of het alternatief effectief het zwerfvuil drastisch doet dalen. In 2018 zal het alternatieve plan geëvalueerd worden en beslist worden of het statiegeldsysteem al dan niet ingevoerd wordt.

De Europese richtlijn verbiedt de lidstaten lichte plastic draagtassen nog langer gratis aan te bieden. Doelstellingen zijn negentig draagtassen per persoon tegen 2019 en veertig tegen 2025. Op basis van de vrijwillige maatregelen van de sector haalt Vlaanderen de doelstelling voor 2019 nu al. Voor de tweede doelstelling zijn bijkomende inspanningen nodig, bijvoorbeeld aan de kleine verkooppunten. Het is niet aan de minister alleen om die keuze te maken, zelf heeft ze al aan de ministerraad een verbod op plastic zakjes voorgesteld. Het Brusselse en Waalse Gewest hebben al maatregelen genomen, het spreekt voor zich dat ze daar handhavingsmaatregelen aan moeten koppelen.

Johan Danen vraagt de minister te bekijken welke cijfers nu eigenlijk de juiste zijn, niet om het probleem in kaart te brengen, maar wel om te kunnen beoordelen of oplossingen werken. Ook een kritische maar duidelijke benchmark met andere landen ontbreekt. Hij vraagt dus ook een vergelijkende studie met vergelijkbare regio's. Voor *Bart Nevens* is de minister duidelijk, zo er geen oplossing komt voor het zwerfvuilprobleem zal het statiegeld ingevoerd worden. Indien de producenten er toch zo tegen gekant zijn, is het aan hen er iets aan te doen. De minister is altijd voorstander geweest van een uniforme regeling in België voor plastic zakjes. Fedpack pleit nu voor het behoud van een andere regeling in Vlaanderen dan in Wallonië en Brussel. Hoe denkt de minister

daarover? *Gweny De Vroe* vraagt de minister hoe ze het verbod op plastic zakjes denkt te handhaven.

Voor duidelijke cijfers verwijst minister *Joke Schauvliege* naar de studie van de OVAM. Over de zwerfvueltellingen waren er inderdaad discussies, maar de peerreview heeft al een en ander duidelijker gemaakt. Ze vraagt de leden niet te blijven hangen bij de cijfers. Als er geen zwerfvuilprobleem was, zou dit debat er niet zijn. De Vlaming ergert zich aan het vele zwerfvuil en de nu gehanteerde methodes kennen hun limieten. Vlaanderen is inderdaad kampioen in selectieve inzameling en recyclage, maar moet ook op andere vlakken de ambitie hebben koploper te zijn. Daarvoor zijn er andere methoden nodig, Mooimakers is daar één van. Volgend jaar worden de resultaten in kaart gebracht en zullen de volgende stappen bepaald worden. Vlaanderen is bereid lessen te trekken uit het verbod op plastic zakjes van de andere regio's. En uiteraard moeten uitzonderingen mogelijk zijn om de voedselveiligheid te garanderen. De minister is graag bereid alternatieven te overwegen. Als het verbod op plastic zakjes overtreden wordt, kan er een pv opgesteld worden, net als bij zwerfvuil. De minister was in Kenia voor de VN-conferentie over vervuiling. Daar wordt het verbod op plastic zakjes streng gehandhaafd. Aan de grenzen wordt gecontroleerd of er plastic zakjes in de bagage zitten. De boetes zijn hoog en het verbod wordt nageleefd. Kortom, met een goede controle functioneert het verbod.

Tinne ROMBOUTS,
voorzitter

Bart NEVENS
Johan DANEN,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

BBL	Bond Beter Leefmilieu
Comeos	federatie van de retailsector
FEVIA	Federatie Voedingsindustrie
GAS	gemeentelijke administratieve sanctie
KVLV	Katholiek Vormingswerk van Landelijke Vrouwen
NMBS	Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen
OVAM	Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij
pet	polyethyleentereftalaat
pmd	plastic flessen, metaalverpakkingen, drankkartons
pv	proces-verbaal
UGent	Universiteit Gent
UNIZO	Unie van Zelfstandige Ondernemers
VN	Verenigde Naties
vzw	vereniging zonder winstoogmerk